C/2025/2955

16.6.2025

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru

Akční plán pro posílení spolupráce mezi organizacemi občanské společnosti v Evropské unii a Kazachstánu v rámci provádění nové strategie pro Střední Asii a strategie Global Gateway

(stanovisko z vlastní iniciativy)

(C/2025/2955)

Zpravodaj: **Dumitru FORNEA**

Poradce	Igor ZUBCU
Rozhodnutí plenárního shromáždění	17. 1. 2024
Právní základ	čl. 52 odst. 2 jednacího řádu stanovisko z vlastní iniciativy
Odpovědná sekce	Vnější vztahy
Přijato v sekci	11. 2. 2025
Přijato na plenárním zasedání	26. 3. 2025
Plenární zasedání č.	595
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	147/0/3

1. Závěry a doporučení

1.1 EHSV uznává, že na základě vzájemných hospodářských a obchodních vazeb, které již byly navázány v některých oblastech, jako jsou investice do energetiky a logistiky, je dost dobře možné vztahy mezi EU a Republikou Kazachstán dále rozvíjet. Je však nezbytné zajistit, že pozornost při tom bude zaměřena především na otázku udržitelnosti, lidských práv a inkluzivnosti a dojde ke sladění s hodnotami a strategickými cíli EU. V zájmu podpory vyvážené a vzájemně prospěšné spolupráce je důležité, aby vztahy mezi EU a Kazachstánem byly co nejrozmanitější, rozvíjely se v různých oblastech a byl při tom důsledně brán ohled na environmentální, sociální a geopolitické otázky.

1.2 EHSV podporuje rozvoj občanského a sociálního dialogu v regionu Střední Asie a zasazuje se o jeho formalizaci, neboť o to po vzoru osvědčených postupů, jež jsou uplatňovány ve vztazích s organizacemi občanské společnosti na západním Balkáně a do určité míry i v rámci Východního partnerství, usiluje i občanská společnost v tomto regionu.

1.3 Kazachstán a Uzbekistán jsou země, které se mohou nejsnáze a nejrychleji synchronizovat s EU v rámci jejích programů na podporu sociálního a občanského dialogu, a to mj. díky zkušenostem, které již získaly jako účastníci výročního fóra občanské společnosti EU a Střední Asie.

1.4 EHSV je jednoznačně toho názoru, že dohodu o posíleném partnerství a spolupráci a strategii Global Gateway nelze v Kazachstánu ani obecně ve Střední Asii provádět bez zapojení organizací občanské společnosti a bez toho, aby byly na podporu opatření stanovených v kapitole 5 článku 251 dohody o posíleném partnerství a spolupráci jasně vyčleněny konkrétní finanční prostředky.

1.5 EHSV je přesvědčen, že vztahy mezi organizovanou občanskou společností v EU a Kazachstánu lze strukturovaně rozvíjet na základě akčního plánu, který by obsahoval několik priorit a byl by v souladu s cíli nové strategie EU pro Střední Asii. Financování musí být zajištěno v rámci iniciativy Global Gateway a v poměrné výši k němu musí přispět vlády zemí tohoto regionu a také další mezinárodní dárci. **Prioritou akčního plánu by mělo být**:

— Zajistit soustavné nezávislé sledování, hodnocení a provádění: a) pracovních podmínek, dodržování práv pracovníků a odborových aktivit; b) dodržování lidských práv a zákazu diskriminace; c) svobody tisku; d) právní jistoty a dodržování zásad právního státu.

— Vytvořit Platformu občanské společnosti EU–Střední Asie na základě modelu a zkušeností načerpaných během fór občanské společnosti EU a Střední Asie, která pravidelně pořádají evropské orgány a instituce, a zohlednit při tom také osvědčené postupy vypracované Evropským hospodářským a sociálním výborem nebo Fórem občanské společnosti Východního partnerství.

— Rozhodně organizace občanské společnosti zapojit do prosazování memoranda o porozumění podepsaného mezi EU a Kazachstánem o strategickém partnerství v oblasti surovin, baterií a zeleného vodíku. Tento krok může rovněž zajistit soulad s cíli udržitelného rozvoje, zejména s cílem č. 7 (Dostupné a čisté energie), cílem č. 12 (Odpovědná spotřeba a výroba) a cílem č. 13 (Klimatická opatření), neboť přispěje k tomu, aby udržitelnost projektů a plnění povinností v oblasti náležité péče byly posuzovány podle norem EU a OECD.

— Rozvoj a konsolidaci občanské společnosti v Kazachstánu by Evropská unie mohla pomoci podpořit rovněž tím, že by vytvořila program zaměřený na výměnu zkušeností, který by byl určený pro zaměstnance státní správy a soudní úředníky v Kazachstánu a do něhož by se zapojil také Evropský institut veřejné správy v Maastrichtu a Evropské středisko pro soudce a právníky v Lucemburku.

— Evropské orgány a instituce by měly rozvoj občanské společnosti v Kazachstánu podpořit také rozšířením vzdělávacích příležitostí pro mladé Kazachy prostřednictvím programu Erasmus, který již usnadnil odbornou přípravu nových zástupců občanské společnosti, a přispěl tak k lepšímu pochopení systému zásad a hodnot v EU. Důležitou úlohu při posilování dvoustranné spolupráce založené na vzájemném porozumění a respektu hrají také mladí lidé z členských států, kteří jezdí do Kazachstánu studovat.

2. **Obecné připomínky**

2.1 Toto stanovisko se zaměřuje na posílení spolupráce mezi EU a Kazachstánem, a to zejména v oblastech, které se týkají organizované občanské společnosti, a s ohledem na priority a příležitosti vyplývající z provádění nové strategie EU pro Střední Asii a iniciativy Global Gateway.

2.2 Partnerství s EU je i nadále základem zahraniční politiky Kazachstánu, který jako první země z oblasti Střední Asie podepsal s EU dohodu o posíleném partnerství a spolupráci, jež podporuje hlubší spolupráci v klíčových odvětvích, jako je obchod, investice, energetika, zemědělství a konektivita.

2.3 EU je pro Kazachstán největším obchodním partnerem. V roce 2023 dosáhly evropské investice v Kazachstánu 170 miliard EUR a hodnota obchodu se zbožím mezi EU a Kazachstánem činila 42,4 miliardy EUR, což ve srovnání s rokem 2022 představuje nárůst o 5,6 %. Vývoz z EU činil 12,1 miliardy EUR, což ve srovnání s rokem 2022 představuje nárůst o 17,2 %, a dovoz z Kazachstánu se zvýšil na 30,3 miliardy EUR (což je o 1,6 % více než v roce 2022) ([1]).

2.4 Obchod mezi Kazachstánem a EU zahrnuje významný vývoz zdrojů energie a dovoz strojů a zařízení. Pokud jde o zásoby ropy, zaujímá Kazachstán dvanácté místo na světě a pokrývá také přibližně 13 % poptávky EU po ropě.

([1]) https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/kazakhstan_en.

2.5 Strategický význam má Kazachstán i díky kritickým surovinám, neboť na jeho území se nachází ložiska 33 ze 34 prvků uvedených v aktu Evropské komise o kritických surovinách. 19 z nich se již těží a zbývajících 14 se má těžit v budoucnu, což z Kazachstánu činí klíčového partnera EU při zajišťování stabilních dodávek základních materiálů pro transformaci energetiky a odvětví vyspělých technologií.

2.6 Za tímto účelem podepsaly EU a Kazachstán dne 7. listopadu 2022 memorandum o porozumění o strategickém partnerství v oblasti surovin, baterií a zeleného vodíku ([2]) s cílem posílit tuto spolupráci, a znásobit tak investice v příslušných oblastech a podpořit zapojení do inovačních a výzkumných programů.

2.7 Kazachstán rozvíjí svou konektivitu a dopravní sítě, a pomáhá tak sbližovat Asii a Evropu. Touto zemí prochází celkem třináct mezinárodních dopravních koridorů, z nichž pět je železničních a osm silničních. Tzv. střední koridor má značný potenciál stát se klíčovým obchodním spojením. Kazašské a zahraniční letecké společnosti provozují lety do 132 destinací ve 32 zemích a zajišťují spojení mezi Střední Asií a Evropou.

2.8 Na základě studie Evropské unie a Evropské banky pro obnovu a rozvoj (EBRD) *o udržitelných dopravních spojeních mezi Evropou a Střední Asií* ([3]), ale také v souvislosti s prováděním iniciativy Global Gateway byla v Astaně dne 12. června 2024 spuštěna koordinační platforma pro transkaspickou mezinárodní dopravní trasu (TITR).

2.9 Tato platforma, která má usnadňovat realizaci projektů podél zmíněné dopravní trasy, sdružuje dárce, investory, zúčastněné strany a příjemce, jež mají s fungováním této dopravní cesty co do činění. Patří mezi ně pět středoasijských států, Arménie, Ázerbájdžán, Gruzie, Turecko, Evropská komise a EU, členské státy, Evropská investiční banka, Evropská banka pro obnovu a rozvoj, Světová banka a Asijská rozvojová banka.

2.10 Předtím, než Rusko rozpoutalo válku proti Ukrajině, byl hlavní pozemní spojnicí mezi Evropou a Asií severní euroasijský koridor. Na základě uvedené studie se však jako jeho alternativa ukázala právě transkaspická mezinárodní dopravní trasa (TITR). V této studii byly rovněž doporučeny prioritní investice do modernizace železniční infrastruktury v Kazachstánu.

2.11 Kazachstán je členem Euroasijské hospodářské unie (EAHU), v jejímž čele stojí právě Rusko. Silné hospodářské vazby mezi Kazachstánem a EU by mohly posílit hospodářskou stabilitu Kazachstánu, z čehož by však nepřímo profitovalo i Rusko, neboť by tak došlo k posílení EAHU a ekonomik jejích členských států. Vzhledem k sankcím, které uvalila EU na Rusko po jeho invazi na Ukrajinu, se objevily obavy, že Rusko využívá sousední země, včetně Kazachstánu, jako alternativní trasy pro zajištění svého vývozu nebo jako prostředníky, aby se dostalo ke zboží podléhajícímu omezení. Rusku by se tak díky tomuto zvýšení objemu obchodu mohly otevřít nové možnosti, jak zmíněné sankce obcházet.

3. **Konkrétní připomínky**

3.1 *Občanská společnost v Kazachstánu – právní a institucionální rámec. Zapojení veřejnosti a konzultace s občanskou společností*

3.1.1 V posledních 30 letech se v zemi objevily nové a poměrně významné iniciativy nevládních organizací, z nichž většina úspěšně funguje a poskytuje společnosti širokou škálu služeb. Některé z těchto iniciativ občanské společnosti v praxi do jisté míry ovlivňují politický, sociální, hospodářský a kulturní život v Kazachstánu i tamní humanitární situaci.

([2]) https://primeminister.kz/en/news/kazakhstan-and-eu-sign-strategic-partnership-document-8103856.
([3]) https://transport.ec.europa.eu/transport-themes/international-relations/study-sustainable-transport-connections-central-asia_en.

3.1.2 Prezidentským dekretem č. 341 ze dne 2. června 2020 byl schválen strategický dokument, v němž jsou stanoveny hlavní směry dlouhodobého rozvoje občanské společnosti – *Koncepce rozvoje občanské společnosti v Republice Kazachstán na období 2020–2030* – a určeny nové přístupy k transformaci činnosti občanského sektoru. Tato koncepce bude realizována ve dvou fázích: první etapa od roku 2020 do roku 2025 a druhá etapa od roku 2026 do roku 2030.

3.1.3 Dne 29. prosince 2021 vstoupil v platnost zákon Republiky Kazachstán *o komisaři pro lidská práva v Republice Kazachstán*. Tento zákon upravuje jednotlivé aspekty činnosti obránců lidských práv, záruky týkající se práv a svobod obránců lidských práv a vytvoření, fungování a sledování mechanismu na ochranu osob činných v oblasti lidských práv.

3.1.4 Dne 3. ledna 2021 byl přijat zákon Republiky Kazachstán *o zavedení změn a doplnění některých legislativních aktů Republiky Kazachstán o činnosti veřejných rad*. Při vytváření veřejných rad byla snaha zajistit zapojení zástupců aktivních nevládních organizací, stran a občanských aktivistů.

3.1.5 V prosinci 2021 byl přijat zákon Republiky Kazachstán *o zavedení změn a doplnění některých legislativních aktů Republiky Kazachstán o zlepšení právních předpisů v oblasti občanského procesního práva a rozvoji institucí pro mimosoudní a předsoudní řešení sporů (zákon o mediaci)*.

3.1.6 Dne 4. července 2022 podepsala hlava státu zákon Republiky Kazachstán *o dobrovolnické a charitativní činnosti*, v němž byly přijaty změny týkající se sociálního pořádku státu a poskytování grantů. V současné době je aktivních přibližně 200 tisíc dobrovolníků. Na internetových stránkách Qazvolunteer.kz je registrováno více než 65 000 dobrovolníků.

3.1.7 V roce 2022 byla také pod vedením prezidenta Republiky Kazachstán vytvořena instituce Národní kurultai. Jedná se o poradní orgán, jehož hlavním deklarovaným účelem je rozvíjet myšlenky a opatření napomáhající dalšímu sociálnímu rozvoji ([4]).

3.1.8 Dne 2. října 2023 byl přijat zákon Republiky Kazachstán *o veřejné kontrole*. Tento zákon vyzdvihuje význam účasti občanů ve veřejné správě a zajištění transparentnosti veřejné správy. Jsou v něm navrženy mechanismy, které veřejnosti umožní aktivně se podílet na sledování činnosti vládních orgánů.

3.1.9 Současné vedení země je hrdé na to, že v roce 2019 zavedlo koncepci „naslouchajícího státu“ jakožto prostředek umožňující rychle reagovat na „konstruktivní kritiku a návrhy občanů“. Součástí této iniciativy jsou i nástroje jako on-line petice a referenda. K tomu, aby se příslušný orgán on-line peticí zabýval, je nutné získat 50 000 podpisů. Zástupci občanské společnosti se shodli na tom, že tento nástroj funguje dobře. Vypadá to však, že dojde k určitým změnám, zejména pokud jde o počet podpisů, které jsou podmínkou pro přijetí petice. Zatím nejsou známy žádné oficiální informace, nicméně někteří zástupci uvedli, že bude zapotřebí získat 150 000 podpisů, což by v tak rozlehlé zemi s nerovnoměrně rozloženým počtem 20 milionů obyvatel bylo nesmírně obtížné.

3.1.10 Kromě toho může každý občan položit orgánům on-line dotaz na internetovém portálu eOtinish ([5]), přičemž zástupci Kazachstánu, s nimiž se členové EHSV během své mise setkali, uvedli, že tento nástroj funguje velmi dobře, přestože odpovědi nejsou vždy uspokojivé.

3.1.11 Dne 6. října 2024 uspořádala kazašská vláda referendum o výstavbě jaderné elektrárny. Nevládní organizace a občané vyjádřili obavy ohledně toho, kdo bude tak velký projekt financovat, a také ohledně skutečnosti, že Kazachstán sám není schopen financovat výstavbu ze svého státního rozpočtu. Navíc se zdá, že obyvatelstvo je více znepokojeno možnými problémy souvisejícími s tímto projektem (korupce, nezpůsobilost, byrokracie) než jeho samotnou povahou, tedy tím, že se jedná o jadernou elektrárnu.

3.1.12 Dohoda o posíleném partnerství a spolupráci obsahuje ustanovení o spolupráci mezi občanskou společností EU a Kazachstánu a v kapitole 5 článku 251 stanoví, že „strany pokračují ve vzájemném dialogu a posilují jej formou schůzek a konzultací a spolupracují na úloze občanské společnosti“.

([4]) https://quryltai.kz.
([5]) https://eotinish.kz/kk.

3.1.13 Delegace EHSV se setkala s organizací občanské společnosti, která sleduje provádění memoranda o porozumění mezi EU a Kazachstánem o strategickém partnerství v oblasti surovin, baterií a zeleného vodíku. Zástupci této organizace uvedli, že získat spolehlivé informace je náročné, neboť memorandum o porozumění obsahuje jak doložku o transparentnosti, tak doložku o důvěrnosti.

3.1.14 Občanská společnost, která má potřebné odborné znalosti, je soustředěna ve velkých městech, zejména v Astaně a Almaty, a ve venkovských oblastech nepůsobí. V důsledku toho je v regionech obtížné získat posouzení vlivu na životní prostředí. Zároveň se však stále více mladých lidí zapojuje do činnosti organizací občanské společnosti a iniciativy občanské společnosti jsou podporovány.

3.2 *Politiky v oblasti migrace pracovních sil v Kazachstánu*

3.2.1 Kazachstán podepsal *Deklaraci o koordinované migrační politice členských států Společenství nezávislých států*. Ratifikoval také *Úmluvu o právním postavení migrujících pracovníků z členských států SNS a jejich rodinných příslušníků* ([6]). Vláda Republiky Kazachstán rovněž podepsala dohody o právním postavení migrujících pracovníků a jejich rodinných příslušníků a o spolupráci v boji proti nelegální migraci pracovních sil ze třetích zemí.

3.2.2 Hlavním právním nástrojem je zákon Republiky Kazachstán *o migraci obyvatelstva*. V souladu se zákonem Republiky Kazachstán *o zaměstnanosti* stanoví vláda Republiky Kazachstán každoročně kvótu pro zahraniční pracovníky, které chce získat k výkonu pracovních činností na území Republiky Kazachstán. Na rok 2024 byla schválena kvóta ve výši 0,23 % ekonomicky aktivního obyvatelstva republiky.

3.2.3 V roce 2023 se míra nezaměstnanosti v této zemi snížila ve srovnání s rokem 2022 ze 4,9 % na 4,7 %. Hlavní migrační toky z Kazachstánu směřují do zemí SNS. Podíl osob přicházejících ze zemí SNS činil 89,7 % a osob odcházejících do těchto zemí 70,6 %.

3.3 *Politika mládeže v Kazachstánu*

3.3.1 Pokrok Kazachstánu v oblasti politické angažovanosti mládeže nabízí významné příležitosti pro spolupráci s Evropskou unií. Vzhledem k tomu, že posilování postavení mladých lidí představuje díky koncepci politiky mládeže na období 2023–2029 pro Kazachstán jednu z priorit, je tento rámec v souladu se závazky EU podporovat občanskou angažovanost, sociální začleňování a udržitelný rozvoje mladých lidí.

3.3.2 Partnerství s parlamenty mládeže EU by mohly usnadnit výměnné programy, společná jednání a odborné vedení ze strany poslanců EP, což by obohatilo zkušenosti mladých Kazachů v oblasti legislativní práce a umožnilo jim lépe porozumět fungování zastupitelské demokracie v EU.

3.4 *Podnikatelský sektor*

3.4.1 Každý podnikatelský subjekt musí požádat o členství v organizaci Atameken (Kazachstánská obchodní komora) a platit poměrně vysoké členské příspěvky. Atameken i různé podnikatelské organizace z EU podporují posílení hospodářských a obchodních vztahů mezi Kazachstánem a EU.

3.4.2 Vízová povinnost pro kazašské společnosti a podniky vstupující do EU představuje administrativní zátěž a je často důvodem jejich neúčasti na obchodních fórech a akcích EU. Podniky se proto domnívají, že zjednodušení vízového režimu by bylo významným krokem, který by umožnil rozvíjet nejen vztahy mezi lidmi, ale i mezi podniky.

([6]) Společenství nezávislých států.

3.5 *Odborové organizace*

3.5.1 Podle zákona mohou odbory organizovat stávky, ale až po ukončení obvyklých postupů (rozhodčí řízení a mediace). Plánovanou stávku nebo shromáždění je třeba oznámit příslušným orgánům, přičemž schváleno je nakonec pouze 5 % takových akcí, což výrazně omezuje práva pracovníků na pokojné shromažďování. Odbory jsou nezávislé, ale ve vládních institucích mají jen malé zastoupení. V zájmu posílení postavení odborů, zvýšení zastoupení pracovníků a řešení důvodů tohoto omezeného zastoupení je zcela nezbytné posílit mechanismus kolektivního vyjednávání.

3.5.2 V roce 2014 byl předložen zákon o odborových organizacích, jeho podobu však mezinárodní společenství zpochybnilo. Tyto obavy se podařilo rozptýlit poté, co odbory mohly v navrhovaném právním předpisu navrhnout zásadní změny. V regionech mají výkonné orgány tendenci návrhy a podněty odborů ignorovat. Problémy přetrvávají také v oblasti svobody sdružování.

3.5.3 Je třeba připomenout, že Mezinárodní konfederace odborových svazů (ITUC) ohodnotila Kazachstán ve svém globálním indexu práv pracujících pro rok 2024 známkou 5, což znamená, že práva pracovníků zde nejsou vůbec zaručena a Kazachstán je z hlediska pracovních podmínek jednou z nejhorších zemí na světě ([7]). Vzhledem k této zjevné křehkosti práv pracovníků a běžných odborových aktivit je zcela nezbytné, aby při posilování spolupráce mezi organizacemi občanské společnosti v Evropské unii a Kazachstánu byla plně respektována práva pracovníků a nezávislých odborů.

3.6 *Lidská práva a zákaz diskriminace*

3.6.1 Organizace na ochranu lidských práv upozornily na pokrok, jehož se v Kazachstánu podařilo v oblasti lidských práv dosáhnout, ale i na problémy, jež v tomto směru přetrvávají. Uznávají sice, že v oblastech, jako jsou právní reformy a úsilí o modernizaci politického prostředí, se situace zlepšila, zároveň se však obávají, že v některých klíčových oblastech včetně ochrany občanských svobod a svobody projevu je tomu spíše naopak. Navzdory reformám, jež byly zahájeny s cílem posílit demokracii, se skutečného, důsledného pokroku daří dosahovat jen velmi nerovnoměrně.

3.6.2 Navzdory stávajícím právním předpisům, které umožňují pořádat pokojné protesty a zajišťují svobodu shromažďování, je rozdíl mezi teorií a praxí dost výrazný. Subjekty, které chtějí uspořádat protest, již nepotřebují předchozí povolení od Akimatu (místní zastupitelstvo), stačí, když to příslušným orgánům pouze oznámí. Ve většině případů však potenciální pořadatel obdrží odpověď, že daný prostor si již rezervovala jiná organizace občanské společnosti (obvykle státem organizovaná nevládní organizace) nebo že v tomto veřejném prostoru, kde se má protest nebo akce konat, probíhají stavební práce. Poté se ukáže, že se na daném místě žádná akce nekoná.

3.6.3 V posledních letech se v kazachstánských sdělovacích prostředcích objevily některé případy genderově podmíněného násilí, které byly medializovány prostřednictvím přímých přenosů soudních přelíčení, což vedlo k tomu, že se tento problém stal předmětem široké veřejné diskuse. V této souvislosti byl proto v dubnu 2024 přijat zákon, který zpřísňuje trest za domácí násilí, a to sedm let poté, co bylo dekriminalizováno.

3.6.4 Ženy jsou ve veřejných funkcích zastoupeny nedostatečně, ačkoli zákonem o volbách byly v Kazachstánu zavedeny kvóty, podle nichž musí 30 % poslanců představovat ženy, mladí lidé a osoby se zdravotním postižením. V současném volebním období tvoří ženy 20 % členů Senátu a 18,4 % členů Sněmovny reprezentantů (Madžilis) ([8]).

3.6.5 Po událostech z ledna 2022 se možnost pořádat demonstrace dramaticky snížila a orgány se snaží rozptylovat i malá shromáždění několika lidí. Aktivisté také konstatují, že demonstranti, kteří se během zmíněných událostí stali oběťmi násilí, se nedočkali spravedlnosti. Poslední větší shromáždění se konalo v únoru 2022 ve městě Almaty na podporu Ukrajiny poté, co byla napadena Ruskem, a od té doby proběhlo jen několik málo protestů.

3.6.6 Ve snaze pomoci osobám se zdravotním postižením přišly organizace občanské společnosti s iniciativou nazvanou *Bezbariérový Kazachstán*. Tento on-line nástroj umožňuje zobrazit hodnocení míry přístupnosti městských zařízení a služeb pro osoby se zdravotním postižením ([9]).

([7]) https://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/2024_ituc_global_rights_index_en.pdf.
([8]) https://data.ipu.org/parliament/KZ/KZ-UC01/.
([9]) https://www.unicef.org/kazakhstan/en/stories/paving-accessible-path-future.

3.6.7 Aktivismus LGBTQI+ je v Kazachstánu možný ve větší míře než v jiných středoasijských zemích. Kazašské kočovné obyvatelstvo tradičně akceptuje rozdíly a nemá sklony k diskriminaci. Situace LGBTQI+ osob se výrazně zhoršila v důsledku ruské propagandy a stigmatizace. Transgender lidé musí podstoupit chirurgický zákrok na svých genitáliích, pokud chtějí, aby jejich nové pohlaví bylo uvedeno na jejich průkazu totožnosti ([10]). Návrh na předložení právních předpisů namířených proti osobám LGBTQI+, které jsou podobné právním předpisům platným v Rusku, se nesetkal s úspěchem.

3.7 *Svoboda sdělovacích prostředků a tisku*

3.7.1 Podle indexu svobody tisku se Kazachstán v roce 2024 umístil na 142. místě ze 180 zemí ve srovnání se 134. místem v roce 2023. Sdělovací prostředky má z velké části pod kontrolou vláda: přibližně 90 % médií je financováno státem. Nezávislý tisk má potíže se zajištěním udržitelného financování. V některých případech jsou sdělovací prostředky sponzorovány známými značkami, které chtějí propagovat svoje jméno.

3.7.2 Nedávno avizovaná nová legislativa v oblasti sdělovacích prostředků vzbuzuje mezi novináři a pracovníky sdělovacích prostředků obavy, neboť ji považují za poměrně restriktivní. Předmětem diskuse jsou rovněž některá opatření týkající se přístupu zahraničních novinářů do Kazachstánu.

3.7.3 Kazachstánské zákony o médiích a informacích vyžadují určitou míru kontroly mediálního obsahu. Zákon o sdělovacích prostředcích ukládá povinnou registraci všech sdělovacích prostředků a v případě zveřejnění citlivých informací si vláda vyhrazuje právo pozastavit dotčeným médiím platnost jejich certifikátů nebo jim tyto certifikáty odebrat.

3.7.4 Představitelé občanské společnosti uvádějí, že navzdory zavedení digitálních technologií a jejich vlivu na správu věcí veřejných a veřejné služby je právní rámec upravující přístup k informacím, které se týkají veřejného zájmu, omezený. K mnohým informacím, které by si veřejnosti přála získat, jako jsou informace o rozpočtu, nemají přístup novináři ani občané a veřejně je možné sledovat jen několik málo zasedání státních orgánů.

3.7.5 V zemi je velmi rozšířená ruská propaganda, která je mimořádně účinná, a to i proto, že většina obyvatelstva mluví rusky. Od začátku války na Ukrajině se výrazně zvýšilo množství falešných zpráv a propagandy. Zdá se, že veřejné instituce nepřijímají potřebná opatření, aby tomu zabránily.

3.8 *Soudnictví*

3.8.1 Kazachstánský soudní systém je v rámci Střední Asie považován za lepší než v ostatních zemích tohoto regionu. Vzhledem k tomu, že většina právních informací je v ruštině, se kazašsky mluvící obyvatelstvo ocitá v informačním vakuu. Objevily se také stížnosti na příliš vysokou míru politické závislosti soudců, státních zástupců a policie.

3.8.2 V roce 2023 byl zřízen Ústavní soud Kazachstánu. Všechna jeho řízení probíhají on-line. Na projednávání jsou zváni zástupci státních orgánů a občané, kteří se na tento soud v dané věci obrátili. Soud působí jako zprostředkovatel a jako mechanismus rychlé reakce. Jeho role je prevenční, zároveň však monitoruje výkon rozhodnutí.

3.8.3 Nárůst počtu případů předložených občanskoprávním soudům svědčí o zvýšení důvěry obyvatelstva v soudní řízení na této úrovni. Jiná je situace v trestněprávních věcech, v jejichž případě se objevují stížnosti na určité represivní jednání. Jedním z mezinárodně známých případů je v tomto ohledu případ aktivisty Žanbolata Mamaje, představitele opozice, který byl obviněn z organizování masových nepokojů, k nimž došlo ve městě Almaty během protestů v lednu 2022.

3.8.4 Pracovní skupina pro svévolné zadržování, jež působí při Radě OSN pro lidská práva, ve svém stanovisku č. 11/2023 (Kazachstán), přijatém dne 28. března 2023, uvádí, že „zbavení svobody Žanbolata Mamaje je v rozporu s články 3, 9, 19 a 20 Všeobecné deklarace lidských práv a čl. 9 odst. 1 a články 19 a 21 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech“.

([10]) https://www.rferl.org/a/fighting-for-identity-kazakh-laws-make-life-difficult-for-transgender-community/30774062.html.

4. **Akční plán pro posílení spolupráce mezi organizacemi občanské společnosti v Evropské unii a Kazachstánu**

4.1 EHSV je jednoznačně toho názoru, že dohodu o posíleném partnerství a spolupráci a strategii Global Gateway nelze v Kazachstánu ani obecně ve Střední Asii provádět podle norem EU bez zapojení organizací občanské společnosti a bez toho, aby orgány EU jasně vyčlenily na podporu opatření stanovených v kapitole 5 článku 251 zmíněné dohody konkrétní finanční prostředky.

4.2 EHSV je přesvědčen, že vztahy mezi organizovanou občanskou společností v EU a Kazachstánu lze strukturovaně rozvíjet na základě akčního plánu, který by obsahoval několik priorit a byl by v souladu s cíli nové strategie EU pro Střední Asii. Financování musí být zajištěno v rámci iniciativy Global Gateway a v poměrné výši k němu musí přispět vlády zemí tohoto regionu a také další mezinárodní dárci.

4.3 Vytvořit Platformu občanské společnosti EU–Střední Asie na základě modelu a zkušeností načerpaných během fór občanské společnosti EU a Střední Asie, která pravidelně pořádají orgány a instituce EU, a zohlednit při tom také osvědčené postupy vypracované EHSV nebo Fórem občanské společnosti Východního partnerství.

4.4 Republika Kazachstán a Republika Uzbekistán jsou vyspělé státy, které mají finanční a správní kapacitu potřebnou k vytvoření institucionálního rámce, kterým by se řídily vztahy mezi organizacemi občanské společnosti ve Střední Asii a v Evropské unii.

4.5 Vytvoření vnitrostátních platforem občanské společnosti v těchto státech by představovalo důležitý krok k vytvoření platformy občanské společnosti EU–Střední Asie, která umožní průběžný strukturovaný dialog mezi zástupci občanské společnosti z členských států EU a států středoasijského regionu.

4.6 Tento strukturovaný způsob udržování vztahů mezi zástupci organizované občanské společnosti z těchto dvou oblastí světa může významně přispět k posílení hospodářských, obchodních, sociálních a kulturních vztahů, usnadnit výměnu zkušeností a osvědčených postupů, a zajistit tak podmínky pro lepší koordinaci a synchronizaci činnosti na mezinárodní scéně.

4.7 Memorandum o porozumění mezi EU a Kazachstánem o strategickém partnerství v oblasti surovin, baterií a zeleného vodíku představuje nejen důležitý nástroj pro přilákání investic do těchto oblastí, na nichž mají signatáři této dohody strategický zájem, ale také příležitost, jak v souladu s cíli udržitelného rozvoje OSN, zejména cíli č. 7, 12 a 13, a normami přijatými EU a OECD zapojit organizovanou občanskou společnost do posuzování udržitelnosti projektů a plnění povinností náležité péče.

4.8 K nastolení příznivého institucionálního prostředí pro rozvoj silné a nezávislé občanské společnosti v Kazachstánu by Evropská unie mohla přispět rovněž tím, že by vytvořila program zaměřený na výměnu zkušeností, který by byl určený pro zaměstnance státní správy a soudní úředníky v Kazachstánu a do něhož by se zapojil také Evropský institut veřejné správy v Maastrichtu a Evropské středisko pro soudce a právníky v Lucemburku.

4.9 Delegace EHSV, která navštívila Kazachstán, po setkáních se zástupci občanské společnosti a Ústavního soudu zjistila, že mnoha situacím, na něž upozornily lidskoprávní organizace, by se dalo předejít, kdyby odborná příprava a přístup příslušných zástupců státu ve veřejné správě nebo v soudnictví byly sladěny s osvědčenými postupy v zemích OECD.

4.10 Zaznamenány byly například nedostatky ve vzdělávání soudců, zejména kvůli nejasnostem ohledně právní terminologie, neboť procesy vzdělávání a odborné přípravy soudců jsou stále založeny na pedagogických metodách a výukových materiálech pocházejících z bývalého sovětského nebo ze současného ruského systému, aniž by se vážně uvažovalo o tom, že je zapotřebí, aby soudci a účastníci řízení stále více komunikovali v kazašském jazyce.

4.11 Orgány a instituce EU mohou podpořit rozvoj občanské společnosti v Kazachstánu také rozšířením vzdělávacích příležitostí pro mladé Kazachy prostřednictvím programu Erasmus+, který již usnadnil odbornou přípravu nových zástupců občanské společnosti, a přispěl tak k lepšímu pochopení systému zásad a hodnot v EU. Důležitou úlohu při posilování dvoustranné spolupráce založené na vzájemném porozumění a respektu hrají také mladí lidé z členských států, kteří jezdí do Kazachstánu studovat.

4.12 Univerzity v Kazachstánu mají zájem o rozšíření možností, jak zapojit své studenty do mezinárodních výměnných programů s podobnými vysokoškolskými institucemi v EU, a mají také potřebné zkušenosti a kapacity pro řízení projektů Erasmus v souladu s postupy EU.

V Bruselu dne 26. března 2025.

předseda

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Oliver RÖPKE